

Mediaální obraz náhradní rodinné péče

Přednášející:
PhDr. Jeroným Klimeš, Ph.D.
<http://klimes.mysteria.cz>

Principiální nezájem

Mediaální obraz náhradní péče (NP), tj. náhradní rodinné péče (NRP) či náhradní ústavní péče (NÚP), je možno charakterizovat dvěma slovy: Nezájem a navísta. Tato neviditelnost je umocněna:

Předem netušenou složitostí problematiky

Každý, kdo se do této oblasti pusí, má pocit, že je to přeci jasné jako facta. Bohužel s lety zjišťuje, že je to zřejmě mnohem složitější, než si kdy představoval.

Nekřesťanskou rozhádaností všech zúčastněných stran

Pro náhradní péči je charakteristické, že všechny zúčastněné strany si nemohou přijít na jméno. Zakládají se stále nové a nové neziskovky, které sice sledují v principu společné cíle, ale přesto se jen vzácně jsou schopné dohodnout na jakémkoli praktickém cíli. Můžeme jen spekulovat, proč tomu tak je: Malou exaktností oboru, přílišnou feminizací, nebo tím, že lidé mají sklon brát NRP jako srdeční záležitost, jako povolání až poslání? Tím se podobají třeba věřícím, kteří se vyznačují podobnou kombinací velkého osobního nasazení a zároveň urputnosti a špatnou schopností se dohodnout. Rozhádané však nejsou jen neziskovky, ale i ministerstva.

Nejistkou obtížností udělat si vlastní názor

Každý nováček či zájemce o problematiku, ať je to novinář či student, naráží na tuto chaotičnost a složitost oboru, a tudíž mu trvá dlouho, než si udělá vlastní názor. Z každé strany totiž slyší naprosto protichůdná, neslučitelná, ale o to víc sebejistá tvrzení.

Nezájem politiků

Zájem dětí je sice deklarován každou stranou, ale v praxi mají politici úplně jiné zájmy. Takže stále NRP řeší tři ministerstva – horké brambory si přehazují a v ostatních oblastech se objevují kompetenční a konkurenční spory o (právně volně) děti, protože ty jsou samozřejmě „předmět podnikání“ těchto odborů a bez nich ztrácejí smysl a zdroj financí. Poslanci ani vláda již léta nejsou schopni udělat jedno ministerstvo pro opuštěné děti.

Veřejnost v pomalém tempu tedy prochází tím samým, čím jsme poněkud rychleji museli projít všichni, tj. postupným vzděláváním.

Přecenění se především:

materiální potřeby dětí

v dětských domovech (DD) jsou děti zahrnovány materiálním komfortem, o který bohužel přijdou v okamžiku, kdy DD opustí. V okamžiku dospělosti je tedy čeká nemilý šok, propad do bíd, vůči kterému jsou naprosto bezmocní.

citové potřeby u starších dětí

Začínající hostitelé i pěstouni starších dětí bývají zaraženi tím, jak málo tyto touží po citové podpoře. Rodiče cítí, že „jsou k němu“. Na vzdělávacích kurzech jsou málo připravováni na to, že starší děti nemají sklon k mazlení a citovému připojení jako předškolní děti.

geny

Geny jsou universální vysvětlení pro jakýkoli nepochopitelný jev či problém.

potřeba nezištného nasazení

Je komické, jak se u náhradních rodičů vyžaduje „nezištnost“, zatímco při výběru zaměstnanců do ústavů se samozřejmě počítá, že títo budou brát docela slušné platy. U zaměstnanců plat nemá vliv na kvalitu jeho práce a u náhradních rodičů ano?

strach ze zvůle profesionálů, zejména úředníků

NP je plná idealizace a demonizace. Idealizují se náhradní rodiče, pak děti, naopak demontují se s gustem sociální pracovníce, zaměstnanci ústavů, psychologové a občas i ti náhradní rodiče atp. Tyto extrémny dávají tušit vzájemné nedorozumění. Profesionálům je třeba neustále opakovat, že žadatelé nejsou nezodpovědní magoři, ale že s nimi je možno komunikovat, že se i ochotně vzdělávají a že není horší varianty, než je držet v nejistotě. Naopak žadatelům je třeba vysvětlovat, že jejich úhlavní nepřítel není psycholog či sociální pracovníce ap., ale především zmrazení dítěte, kterému došlo dlouhodobým traumatizováním v minulosti.

Podceňují se především:

"nevíditelné" psychologické jevy

Lidé obecně podceňují to, co není názorně vidět.

problémy související s identitou

Identita není obecně známý pojem a normální člověk není schopen uvést ani jeden příklad poruchy identity.

následky týrání a zneužívání

Žadatelé často žijí v iluzi: „Když se uzdraví modřiny a dorostou vlasy, tak je vše ok, od té doby je to normální dítě, jako třeba to naše vlastní.“ Psychické následky týrání jsou opět nepředstavitelné.

měníci se potřeby s psychologickým vývojem

Další iluze: „Všechny mezi lidské problémy vyřeší empatie a přehřelá citů.“ Přichází zklamání, že děti okolo puberty často vůbec o mazlení nestojí.

teoretická příprava a znalosti

Prokletý je názor: „Problémy budeme řešit, až přijdou. Proč si teď zatěžovat hlavu obavami?“ Protože v praxi to znamená, že první pokusy o vyřešení problému jsou amatérské, rodiče zkrátka použijí, co mají první po ruce, co je jim bližší. Často problém nejsou schopni ani pojmenovat či diagnostikovat. Navíc si její kladou za vinu či vlastní selhání. Například osobně si berou desinhibovanou přítulnost v dětství, zděšení jsou z pikly, co udělali špatně, že je dítě takové? Tento pocit viny a selhání jim brání konzultovat problémy s odborníky, protože mají strach, že jim třeba dítě seberou. Průšvihem zavání amatérští suveréni stylů: „Mně nemusíte nic říkat. Já jsem vychovávala tři své děti.“ Nebo nabubřelost titulu: „Co mně budete říkat? Já mam atestaci z pediatry, já jsem úspěšný právník, manager atd.“

problémy s dítětem (Versus problémy s úřady)

Žadatelé často žijí v již zmíněné iluzi: „Když vyhrájeme boj s úřadem, máme vyhráno. S dítětem si už poradíme...“ Pak jsou překvapení třeba tím, že ne profesionálně, ale dítě je problém. Například absence citového vztahu – rodiče mají pocit, že jsou dobří jen na to, aby brali děti na výlet, když jim navrhnou, že budou třeba víkend spolu na chatě, tak uslyší: „Tam je nuda. To my raději zůstaneme v dětském domově...“

budovatelské nadšení - všechny problémy vyřeší ústav/výměna rodičů....

Představa, že vše je možno vyřešit kladivem a sápmem, je lákavější než nabídka hodinářské piplavé práce: „Proč se pokoušet o riskantní sanaci biologické rodiny, když rodiče můžeme vyměnit a je to?“

Specifické podceňování

V ústavu péči se podceňuje to, co zdůrazňoval již Makarenko, smysluplná práce, zejména fyzická. V domovech si děti samy neperou, neuklízí, nemní nakupovat či zacházet s penězi atd. Kromě toho velkou neplechu třeba ve výchovných ústavech dělá skupinová dynamika věkové stejnorodých skupin. Osm problémových kluků v pubertě spontánně vyváří tlupu s vůdcem, který začíná demonstračně soupeřit s vedením, o šikarě ani nemluvě. V pěstounské péči je trvalé nebezpečí předimenzování počtu dětí v rodině. Pěstouni nemívají záklopku, která by jim řekla: už máme děti dost. Optimální počet dětí v rodinách musejí hořt hlídat profesionálové, bohužel často silou úměrnou urputnosti žadatelů. Při adopci se žadatelům málo zdůrazňuje dopad dlouhodobé nechtěné neplodnosti na jejich psychiku a tedy i nutnost kompenzovat škodlivé skony z toho plynoucí, např. sklon rodičů zatálovat dětem odlišný původ, ignorování jejich druhé identity ap.

Prirozený proces střízlivění v NRP

Nejprve lidé nabízejí pomoc dětem v DD především materiálně (hračky, vylety ap.)
Ve vizi filmových scénaristů i veřejnosti přetrvává vize dětských domovů jako sedých ponurých katakomb, ve kterých zmirrají stíry na úbyte.

Odklon od DD k NRP

Odklon od podpory dětských domovů a přesun pozornosti k náhradní rodinné péči je druhý krok, kterým většina lidí musí projít.

Nováčci nerozlišují mezi formami NRP, splyvá jim psychologický rozdíl mezi adopcí a pěstounstvím

Adopce - východisko z neplodnosti

Pěstounství - potřeba mít velkou rodinu

Hledání vznešeného cíle a svatých lidí

a) svatí žadatelé – zlé úřady

b) svatě děti – zlí rodiče

c) svatě neziskovky – zlá ministerstva atp.

Dále je třeba opustit vizi: „Co je svatě, je zadarmo. Peníze a svatost se vylučují. Spřávný pěstoun nemyslí na finanční otázky...“

Podceňování obtížnosti alternativních forem NRP je další krok při střízlivění

Hostitelsví nejsou jen přímlivní návštěvy dítěte v rodině. Naopak čím je forma NP vzdálenější obrazu běžné rodiny, tím je složitější ji realizovat. Tedy obtížnost výchovy roste směrem od adopce, přes pěstounství, hostitelsví až nejobtížnější, až téměř nemožné je známé vychovávat dítě v ústavu. Hodinky je také téměř nemožné opravit kladivem a sápmem.

Boj s vyhořením, neschopnost říci ne, zapomínání na vlastní život, sebeobětování ap.

Obecný problém neziskovek je spásilecký syndrom a zapomínání či dokonce útek od problémů vlastního života.

Splývání různých forem NRP včetně NÚP

Laici znají dvě formy náhradní ústavní péče: děčák a pasták, a dvě formy náhradní rodinné péče: adopce a pěstounství. Neznámé termíny jsou tedy: diagnostický ústav, hostitelská péče, poručníctví, (kolizní) opatrovník, profesionální pěstounská péče atd. Jenže s tím samozřejmě jde i nepochopení funkce a smyslu různých procedur. Když tedy profesionálové používají tyto termíny, jako by na žadatele hovořili papuánsky.

Orientaci v problematice komplikuje i to, že každý z institutů má oficiálně proklamovaný bohužel účel a jiná je reálná praxe. Například stačí připomenout, jaké všechny lumpárny se děti vzájemně mezi sebou naučí při tzv. diagnostikování v diagnostických ústavech...

Zcestná idealizace

Laická představa, kterou často slyšíme: „Nemáme na to, abychom si vzali dítě z dětského domova. Obdivujeme ty, kteří to dokáží.“ Například tragikomický byl článek Pavla Kohouta v článku MF Dnes z 7. 8. 2008: "Ne všichni pěstouni jsou nezištní světi podobně jako novozákonní bibličky Josef."

Taková idealizace NPR je zcestná a nebezpečná ze dvou důvodů:

odfiktovává nám vhodné žadatele, kteří jinak splňují všechny předpoklady. Ti se totiž podivají do zrcadla a řeknou si: „Jsem já snad nezištný světec jako novozákonní bibličky Josef?“

přítahuje nám nevhodné žadatele – magory, kteří se podivají do zrcadla a řeknou si: „Hele, novozákonní bibličky Josefi! Nezištný světec poslaný Bohem, aby zachraňoval životy opuštěných dětí.“

Pán Bůh nás chraň přes takovými „svěťci“ a také pisálky ala Pavel Kohouti!

Dr. Marie Vodičková - genius public relations

Její způsob práce s medií je prostě nedostizhý a hodný obdivu:

- s telefonem vsílává i usná
 - pohotově odpovídá na jakoukoli otázku
 - její řeč je jasná a srozumitelná - umí zjednodušovat
 - má vize - dokonale vizionář
 - je akční, nerší detaily - když se kácí les, padají třísky
 - je za ní vidět kus práce, nelichá naprázdno
- Velkou výhodou v tomto ji bohužel svýta i její profesní naučivost. Představa, že rodiče je možno měnit jako ponožky a všechny problémy vyřeší baby-box či Klokánek, chronická neduvěra k sanaci biologických rodin ap. Každopádně i přes tyto slabiny je to dokonalejší objekt k napodobě práce s médií.

Zrcadlo

Obraz náhradní péče v médiích je do značné míry obrázek naší rozháranosti v náhradní péči obecně. Stává se tedy vyzov, abychom se drželi řemesla a nějak jednořili standardy náhradní rodinné péče mezi sebou. Je hrůza, jaké blábolly někdy nesou nadpis „psychologický posudek“, jaké amatérské chyby stále ještě vidíme (trhání sourozenců, protože jeden z nich se zrovna líbí vychovatelce v ústavu) jak navivri a nepřipravení žadatelé si berou děti (na týdení zkoušku, aby si prý vyzkoušeli, jak na dítě budou reagovat spolužáci ve třídě ap.). Když bude naše řemeslo vyzrálejší, bude i jasnější mediální obraz, a tudíž bude i systematictější tlak na politiky, které samozřejmě dnes víc zajímá všechno možné než osudy dětí.

Konference „Dítě v systému náhradní rodinné péče“

20. 11. 2008

Sborník příspěvků

Zpracovalo: Sdružení pěstounských rodin
v rámci projektu „Společně pro rodinu“

Spolupráce: Mgr. Lenka Pospíšilová,

PhDr. Jeroným Klimeš, Ph.D.

Fotografie: Archiv DD Mikulov,

Mgr. Lenka Pospíšilová, Jan Voběrek

Brno, 2008

Realizováno v rámci projektu „Společně pro rodinu“.

Projekt je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska

v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu
prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti.

